

ΜΥΚΗΝ. PE-RE-* 82 = ΠΑΜΦΥΛ. ΠΡΕΙΑ;

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΡΟΜΠΟΝΑΣ

Is the name of the Mycenaean goddess pe-re-*82 identical to *Πρεια*, a ritual invocation of Pergian goddess in Pamphylia? The survival, in Pamphylia, of achæan linguistic elements, especially of ritual titles, like *Fάνασσα*, *ΔιFία* etc., which can now also be read in mycenaean texts (wa-na-sa, di-wi-ja etc) can be adduced as the main support of this proposed identification. Linguistic elements as well as mythological tradition witness to the establishment of Mycenaean populus in Pamphylia from the middle of the 2nd millenium b.C onwards. If the identification of pe-re-*82 with pe-re-ja : *Πρεια* is sound, the sign *82 can be deciphered as ja. On the basis of this value all the words containing the sign can be satisfactorily read.

Ἡ λ. pe-re-*82, προφανῶς ὄνομα θεᾶς¹, ἀπαντᾷ σὲ δυὸ μυκηναϊκὲς πινακίδες, στὴν PY Un 6 καὶ στὴν PY Tn 316. Στὴν περίφημη πινακίδα τῆς Πύλου Tn 316² μνημονεύονται κατὰ σειρὰ τὰ ἀκόλουθα λατρευτικὰ ὀνόματα σὲ πτώση δοτική:

- 1) ro-ti-ni-ja: *Ποτνία*
- 2) ma-na-sa: *Ma-na-sa
- 3) ro-si-da-e-ja: *Ποσιδαεία
- 4) ti-ti-se-ro-e: *Τρισηρώει (= στὸν *Τρισηρώα)
- 5) do-ro-ta: *Δοσπότα* (= ἀττ. *Δεσπότης*³)
- 6) ro-si-da-i-jo: *Ποσιδαίω*
- 7) qo-wi-ja: *BoFία
- 8) Ko-ma-we-te-ja: *ΚομαFεντεία
- 9) pe-re-*82-jo: ? (= στὸ ἱερό τῆς pe-re-*82)
- 10) i-pe-me-de-ja <-jo > : *Ιφεμεδειαίω (= στὸ ἱερό τῆς Ἰφιμέδειας)
- 11) di-u-ja-jo: *ΔιFιαίω (= στὸ ἱερό τῆς θεᾶς *ΔιFίας*)
- 12) pe-re-*82: ?
- 13) i-pe-me-de-ja: Ἰφεμεδεία (= στὴν Ἰφιμέδεια)

¹ Βλ. Lejeune, *Mémoires* I 207.

² Βλ. γι' αὐτὴν I. K. Προμπονά, Ἡ Μυκηναϊκὴ ἐπικὴ ποίηση μὲ βᾶση τὰ μυκηναϊκὰ κείμενα καὶ τὰ Ὀμηρικὰ ἔπη, Ἀθήνα 1980, σ. 85 κ.εξ.

³ Γιὰ τὴν προέλευση τοῦ τύπου *Δεσπότης* (< *Δοσπότας* μὲ ἀνομοίωση) βλ. Szemerényi, *JHS* 94, 1974, 146.

- 14) di-u-ja: ΔιFία
 15) e-ma-a₂ a-re-ja: Ἐρμάχα Ἀρεία
 16) di-u-jo: ΔιFίω (= στό ἱερό τοῦ Δία, πβ. Δίων)
 17) di-we: ΔιFεῖ = Δί
 18) e-ra: Ἥρα
 19) di-gi-mi-jo di-wo i-je-we: *Δριμίω ΔιFός ἡFει (= στόν Δρίμιον, τόν υἱό τοῦ Δία)
 Τά περισσότερα ἀπό τά ὀνόματα αὐτά μαρτυροῦνται καί στήν ἀλφαβητική Ἑλληνική ἢ εἶναι σαφοῦς ἐτυμολογίας. Τά ὑπόλοιπα μᾶς εἶναι ἄγνωστα καί ἀνάμεσα σ' αὐτά τό ὄνομα re-re-*82, πού ἡ ἀνάγνωσή του παρουσιάζει πρόσθετη δυσκολία, καθώς τό τρίτο συλλαβόγραμμα δέν ἔχει ἀκόμη ἀποκρυπτογραφηθεῖ. Οἱ ἀναγνώσεις, πού γιὰ τό ὄνομα τοῦτο ἔχουν προταθεῖ, εἶναι, ὅσο ξέρω, οἱ ἀκόλουθες:
- 1) re-re-ku₂: Πελέκνι⁴
  - 2) re-re-ku₂: Πρέσγνι⁵
  - 3) re-re-qu: Πρέσγνι = Πρέσβνι⁶
  - 4) re-re-wja: *ΠλεFja - *ΠλεFία «στή θεά τῆς βροχῆς», «στή θεά τῆς ναυσιπλοΐας»⁷
  - 5) re-re-wja: *ΠελεFja⁸ πβ. πέληος· γέρων. Ἡσύχιος
  - 6) re-re-jo₂: *Πέλειω «στή θεά *Πελειώ πβ. πέλεια»⁹
  - 7) re-re-kwa: *ΠρεσγFa¹⁰
  - 8) re-re-ka₂: *Πελέκγα = *Πελέσσα¹¹
  - 9) re-re-wa₂: ΠελειFᾶ¹²
  - 10) re-re-ja: Πελεία¹³
  - 11) re-re-sa₂: *Πρέσζα = Πρέσβα¹⁴
  - 12) re-re-sa₂: *Πελέσσα (< *πέλεκγα < *πέλεκFγα)¹⁵

⁴ Furumark, *Eranos* 52, 1954, 53

⁵ Αὐτόθι.

⁶ V. Georgiev, *Etat actuel de l'interprétation des inscriptions créto-mycéniennes*, Sofia 1954, σ. 86· τοῦ ἴδιου, *Lexique des inscriptions créto-mycéniennes*, Sofia 1955, 65· τοῦ ἴδιου, *Études Mycéniennes* (1956) 59-60.

⁷ Gallavotti, *Documenti* (1956) 41 ἔξ· τοῦ ἴδιου, «La triada Lesbia in un testo miceneo» *RFIC* 34, 1956, 225 ἔξ.

⁸ Gallavotti, «Demetra Micenea», *PdP*12, 1957, 241-49, πβ. Gerard-Rousseau, *Mentions* 173 σημ. 19.

⁹ Doria, *Athenaium* 46, 1958, 396· τοῦ ἴδιου, *Avviamento* (1965) 239.

¹⁰ Hans L. Stoltenberg, *Das Minoische und andre larische Sprachen. Etruskisch, Termilisch, Karisch*. München 1961, σ. 52-53.

¹¹ De Venuto, *Atti Roma* II 584-585.

¹² Doria *Acta* II 49

¹³ Palmer, *Eranos* 53, 1955, 2· τοῦ ἴδιου, *Minos* 4, 1956, 132 τοῦ ἴδιου, *Interpretation*. Chantaine, *Dictionnaire s.v. πέλεια*.

¹⁴ Lejeune, *Mémoires* I 210.

¹⁵ Αὐτόθι.

13) *pe-re-sa₂*: Βρήσ(σ)α¹⁶

14) *pe-re-sa₂*: Πέρσα ή Φέρσα (= Περσεφόνη)¹⁷

15) *pe-re-sa₂*: *pe-re-swa* = *Πέρσφα (= Περσεφόνη)¹⁸

16) *pe-re-swa*: *Πρέσφα πβ. Περσεφόνη¹⁹.

Καμιά από τις παραπάνω αναγνώσεις δέν είναι πειστική, γιατί, εκτός τών άλλων²⁰, τά όνόματα τών θεοτήτων, πού διαβάζονται, είναι άμάρτυρα στην Έλληνική τών ιστορικών χρόνων.

Κατά τή γνώμη μου, τό μυκηναϊκό *pe-re**82 μπορεί νά διαβαστεί *pe-re-ja*: Πρεια και νά σχετισθεί μέ τήν λατρευτική έπίκληση τής θεάς τής Πέργης τής Παμφυλίας Πρεια. Η λέξη Πρεια μαρτυρείται επιγραφικά από τόν 5ο π.Χ. αϊ. κ. έξ.²¹. Αξίζει νά σημειωθεί ότι σέ νομίματα του 3ου π.Χ. αιώνα, πού εικονίζουν τήν Άρτεμη, διαβάζεται ή έκφραση *Φανάσσης Πρειας* (γεν.)²². Τό *Φάνασσα Πρεια* είναι ισοδύναμο του *Άρτεμις Περγαία*²³, του *Περγαία θεός*²⁴ ή άπλώς του *Περγαία*²⁵. Η *Άρτεμις Περγαία*, δεσπόζουσα θεά τής Πέργης, θεωρείται πανάρχαιη έγχώρια θεότητα, πού άργότερα συγχωνεύτηκε μέ τήν έλληνική Άρτεμη²⁶. Τής θεάς αυτής, μέ τήν πανάρχαιη λατρεία στην Πέργη τής Παμφυλίας, λατρευτική έπίκληση είναι ή έκφραση *Φάνασσα Πρεια*. Ποιά όμως ή προέλευση τής λ. Πρεια; Ότι τό Πρεια είναι έπίθετο έθνικό, ισοδύναμο του *Περγαία*, γίνεται κοινώς παραδεκτό. Επίσης κοινώς παραδεκτό γίνεται ότι ό τύπος Πρεια προϋποθέτει τήν ύπαρξη του άμάρτυρου γεωγραφικού όνόματος *Πρέγα, τύπου παράλληλου προς τό Πέργη-Πέργα. Διαφωνία ύπάρχει ως προς τόν σχηματισμό του τύπου Πρεια. Οί γνώμες ποικίλλουν. Τίς παραθέτω σέ συντομία:

1. Πέργη > *Περγία > *Πρεγία > Πρεία²⁷

¹⁶ G. Pugliese Carratelli, *Atti e Memorie dell' Accademia Toscana di Scienze e Lettere "La Colombaria"* 21, 1956, 5· του ίδιου, *SCO* 7, 1958, 20-26.

¹⁷ Ruipérez, "Mykenisch *pe-re-sa₂*, *Persephone*", *Minoica* (1958), 359-64. Πβ. και López, *Sacrificio* (1970) σ. 30, Wolfgang Fauth, *Der Kleine Pauly* 4, 1972, στ. 647 s.v. *Persephone*. Πβ. άκόμα Ruijgh, *Tabellae s.v. pe-re-sa₂: Πρέσα?*

¹⁸ Merlingen, *Linear B Indices* I. Wien 1959, σ. 4 και II, σ. 62.

¹⁹ Ventris-Chadwick, *Documents*² 463· Chadwick, *Myc. World* (1976), 95· πβ. και Ruijgh, *Res Mycenaeae* (1983), 401.

²⁰ Κριτική τών διαφόρων αναγνώσεων βλ. στού Lejeune, *Mémoires* I 208, 210· πβ. και Gérard-Rousseau, *Mentions* 173-174· Heubeck, *Gymnasium* 82, 1975, 93.

²¹ Βλ. παρακάτω σ. 179

²² Βλ. Hans Oppermann, *RE* XIX I (1937) s.v. *Pergaia*, στ. 684. 9-10. Πβ. και W. Ruge *RE* XIX I (1937), s.v. *Perge*, στ. 699. 46-49.

²³ Σέ νομίματα τής Πέργης: *Άρτέμιδος Περγαίας*. Βλ. Ruge, δ.π., 699. 50-60· Oppermann, δ.π., 684, 17-22

²⁴ Ησύχιος: *Περγαία θεός*: ή *Άρτεμις*.

²⁵ Oppermann, δ.π., 684. 1.

²⁶ Βλ. Ruge δ.π., 699. 44-46. Πβ. και Oppermann, δ.π., 683.51-54.

²⁷ W.M. Ramsay, *JHS* 1,1880, 246 κ.έξ.: πβ. Schwyzer, *Dialect.* 686 α6· του ίδιου, *Griech. Gramm.* I 209· Bechtel, *Griech. Dial.* II 806· Oppermann, δ.π. 684.9-10.

2. Πέρρη > Περγαῖος > *Πρεγαῖος > *Πρειαῖνος > *Πρεαῖνος > *Πρεῖνος > Πρεῖα²⁸
 3. Πέρρη > Περγαία > *Πρεγαία > *Πρειαία > Πρεια²⁹
 4. *Πρέγα > *Πρεγία > Πρεια³⁰

Ἄπό τίς παραπάνω ἐρμηνεῖες ἡ 1. ἀντικρούστηκε ἀπό τόν Bechtel³¹ μέ τό ἐπιχείρημα ὅτι προϋποθέτει παράλληλα πρός τό μαρτυρημένο *Περγαία* τήν ὑπαρξή τύπου *Περγία γιά τόν ὁποῖο «jeder Anhalt fehlt» ἡ 2. ἀντικρούστηκε ἀπό τόν Szemerényi³². Ἡ 3. ἐρμηνεῖα δέν μπορεῖ νά εἶναι ὀρθή, διότι προϋποθέτει α) μετάθεση τοῦ ρ: *Περγαία* > *Πρεγαία - *Πρειαία· β) ἔκπτωση τοῦ *i* ἀνάμεσα στά δύο *a* καί στή συνέχεια συναίρεση τῶν δύο -*aa* σέ -*ā*. Εἶναι ὅμως γνωστό ὅτι στήν Παμφυλιακή διάλεκτο λαμβάνουν χώρα τά ἐντελῶς ἀντίθετα φαινόμενα:

α) μετάθεση *pre-* > *per-* πβ. *πρότι* > *πρετί > *περτί*³³

β) ἀνάπτυξη τοῦ συνοδίτη φθόγγου *j* ἀνάμεσα σέ *i* καί φωνήεν³⁴.

Ἡ βάση τῆς 4 ἐρμηνείας (*Πρέγα) εἶναι, νομίζω, σωστή. Ὁμως ὁ τύπος *Πρεια* ἦταν ἀδύνατο νά προκύψει ἀπό τό *Πρεγία, διότι, ὅπως ἔδειξε ὁ Szemerényi³⁵, στήν Παμφυλιακή διάλεκτο τό *γ* τράπηκε σέ *j* (*i*) καί στή συνέχεια σιγήθηκε, ὅταν βρέθηκε ἀνάμεσα σέ *e* καί *a* καί ὄχι ἀνάμεσα σέ *e* καί *i* ἢ ἄλλο φωνήεν. Τύποι ὅπως *ἐγενόμα*, *Στλεγιος* (= *Στλέγιος*) κλπ.³⁶ ἐνισχύουν τή γνώμη τοῦ Szemerényi.

Τά ἀκόλουθα στοιχεῖα ὀδηγοῦν στό συμπέρασμα ὅτι τό *Πρεια* ἀνάγεται σέ χρόνους πολύ παλαιούς:

1) ἔχει σχηματισθεῖ μέ τήν ἀρχαϊκή κατάληξη -*ia* καί ὄχι -*aía*³⁷.

2) προσδιορίζεται μέ τή λ. *Φάνασσα*, ἡ ὁποία εἶναι ἀρχαϊκό γλωσσικό κατάλοιπο στήν Παμφυλία³⁸. ὡς ἐπίθετο θεοτήτων μαρτυρεῖται μονάχα στά μυκηναϊκά κείμε-

²⁸ Bechtel, ὁ.π., II 805-806.

²⁹ Szemerényi, *SMEA* 5, 1968, 129.

³⁰ Heubeck, *Praegraeca* 63· Brixhe, *Le dialecte grec de Pamphylie. Documents et grammaire*, Paris 1976, 160 (= Brixhe).

³¹ *Griech. Dial.* II 806.

³² *SMEA* 5, 1968 129. Ὁ Szemerényi χαρακτηρίζει τήν ἐξελικτική σειρά, πού ὑπεστήριξε ὁ Bechtel, "quite fanciful".

³³ Βλ. Brixhe 129· πβ. ἀκόμα Meillet, *REG* 23, 422· Bechtel ὁ.π.: Chantraine, *Dictionnaire* s.v. *πρός*.

³⁴ Brixhe 58-59· πβ. καί σ. 42, ὅπου γιά τόν λόγο αὐτό διατυπώνονται ἀμφιβολίες γιά τήν ὀρθότητα τῆς ἐρμηνείας τοῦ Szemerényi.

³⁵ Oswald Szemerényi, "An agreement between Pamphylian and Luwian", *SMEA* 5, 1968, 128-131. Ὁ Szemerényi ἀποδίδει τό φαινόμενο σέ ἐπίδραση τοῦ λουβιτικοῦ γλωσσικοῦ ὑποστρώματος. Διαφορετικά ὁ Brixhe 87-88, ὁ ὁποῖος καί τοποθετεῖ τήν ἐξέλιξη τοῦ *γ* σέ *j* τό ἐνωρίτερο στό δεύτερο τέταρτο τοῦ 5ου π.Χ. αἰ. Διαφορετικά ἐπίσης ὁ Rex Wallace, "An Illusory Substratum Influence in Pamphylian", *Glotta* 61, 1983, 5-12.

³⁶ Brixhe 86.

³⁷ Brixhe 160 σημ. 12. Ἄξιζει νά παραθεθεῖ ἡ παρατήρηση τοῦ Brixhe: "Les ethniques épichoriques de Pergé, Sillyon, Aspendos et Selgé, tous en-*ios* /-*ia*, remontent probablement aux débuts de la colonisation grecque. On connaît, en effet, par le mycénien, la fréquence des ethniques de ce type au IIe millénaire...".

³⁸ Brixhe 140· πβ. καί A. Leukart, *Res Mycenaeae* (1983) 245 σημ. 8: "Φάνασσα ferner in Pamphylien, dem andern «achäischen» Randgebiet des Ostens".

να, στά Ὀμηρικά ἔπη καί στήν Κυπριακή διάλεκτο. Κατά τή γνώμη μου, ἡ λατρευτική ἐπωνυμία *Φάνασσα Πρεια* συνδέεται μέ τήν ἀφιξη τῶν πρώτων Μυκηναίων στήν Παμφυλία, πού μέ βάση γλωσσικά στοιχεῖα ἀλλά καί τή μυθολογική παράδοση τοποθετεῖται στό δεύτερο μισό τῆς 2ης χιλιετηρίδας π.Χ.³⁹ Μποροῦμε νά ἀνασυνθέσουμε τά γεγονότα ὡς ἑξῆς: Οἱ Ἀχαιοί κατά τό δεύτερο μισό τῆς 2ης π.Χ. χιλιετηρίδας ἐγκαθίστανται στήν Παμφυλία καί εἰδικά στήν περιοχή, πού στά κλασσικά χρόνια ὀνομάζεται *Πέργη*. Τό ὄνομα τοῦτο προφερόταν ἀπό τόν ἐντόπιο πληθυσμό *Πρέα (< *Πρέγα): στή Λουβιτική, πού ὀμιλεῖται στήν περιοχή, ὁ φθόγγος *γ* ἀνάμεσα σέ *ε* καί *α* τράπηκε σέ *j* καί στή συνέχεια σιγήθηκε⁴⁰. Οἱ Ἕλληνες, πού ἐγκαταστάθηκαν στήν Παμφυλία, ἀπό τό γεωγραφικό ὄνομα μέ τήν ἐπιχώρια προφορά *Πρέja - *Πρέα σχημάτισαν τό ἐπίθετο *Πρέϊος, *Πρεϊα* καί μέ αὐτό ἐδήλωσαν τήν ἀντίστοιχη θεότητα, πού κατεξοχῆν λατρεύταν στήν περιοχή. Τό λατρευτικό ἐπίθετο *Πρεϊα* - *Πρεϊα*⁴¹ συνέχισε νά χρησιμοποιεῖται στήν Παμφυλία ἐπί αἰῶνες - στή λατρεία ἢ παράδοση εἶναι «δυνάστης μέγας» - καί ὅταν πλέον τό γεωγραφικό ὄνομα μέ τή μετάθεση τοῦ *ρ* προφερόταν *Πέργα* καί ἡ πανάρχαιη θεά τῆς περιοχῆς συγχωνεύτηκε μέ τήν Ἄρτεμη καί ὀνομαζόταν Ἄρτεμις *Περγαία* ἢ καί ἀπλῶς *Περγαία*. Τή λατρεία τῆς θεᾶς αὐτῆς μετέφεραν οἱ Μυκηναῖοι ἀπό τή Μ. Ἀσία στή μητροπολιτική Ἑλλάδα. Τό πράγμα δέν πρέπει νά μάς ξενίζει: τά μυκηναϊκά κείμενα μάς προμηθεύουν πειστικό παράλληλο. Στήν πινακίδα τῆς Πύλου Fr 1206 ποσότητα ἀρωματικοῦ ἐλαίου προσφέρεται *ro-ti-ni-ja a-si-wi-ja: Ποτνία Ἀσΐα* = στήν Πότνια Ἀσία⁴².

Μέ ποιό τώρα ἀκριβῶς τύπο τό ὄνομα τῆς ἐγχώριας παμφυλιακῆς θεότητας διαδόθηκε στήν Πύλο δέν μποροῦμε φυσικά νά γνωρίζουμε. Θά μποροῦσε ἡ παμφυλιακή θεά νά διαδοθεῖ στήν Πύλο μέ τόν τύπο *Πρεϊα* - *Πρεϊα*, μέ τόν τύπο δηλαδή μέ τόν ὁποῖο ἐπιβιώνει τόν 5ο π.Χ. αἰ. στήν Παμφυλία. Θά μποροῦσε ὅμως νά

³⁹ Βλ. Brixhe, 147, 148· πβ. καί 82 σημ. 8. Γιά τή συγγένεια τῆς Παμφυλιακῆς διαλέκτου μέ τή Μυκηναϊκή βλ. τώρα Antonio López Eire y A. Lillo Alcaraz, "En torno a la clasificación dialectal del pánfilio", *Emerita* 51, 1983, 5-27. Γνώση τῆς ἐργασίας αὐτῆς ἔλαβα κατά τό στάδιο τῆς ἐκτύπωσης τῆς ἰδικῆς μου μελέτης.

⁴⁰ Βλ. E. Laroche, "Études lexicales et étymologiques sur le hittite", *BSL* 58, 1963, 79. Εἶναι πιθανόν ὅτι ἡ σίγηση τοῦ *γ*, πού μαρτυρεῖται τήν κλασσική ἐποχή στήν Παμφυλιακή διάλεκτο ἀνάμεσα σέ *ε* καί *α*, ὀφείλεται σέ ἐπίδραση τοῦ ἐντόπιου (λουβιτικοῦ) γλωσσικοῦ ὑποστρώματος, ὅπως ὑπεστήριξε ὁ Szemerényi, *SMEA* 5, 1968, 128-131. Πβ. καί σημ. 28.

⁴¹ Ὁ τύπος *Πρεια* προέκυψε ἀπό τό *Πρεια* μέ κανονική ἀνάπτυξη τοῦ συνοδίτη φθόγγου *r=j* ἀνάμεσα σέ *i* καί ἄλλο φωνῆεν. Γιά τό φαινόμενο στήν παμφυλιακή διάλεκτο βλ. Brixhe 58-59.

⁴² Γιά τίς θρησκευτικές σχέσεις τοῦ Μυκηναϊκοῦ κόσμου καί Μ. Ἀσίας βλ. M. Gérard-Roussseau, *Connections in Religion between the Mycenaean World and Anatolia. Bronze Age Migrations*, Sheffield Colloquium (1973), 163 ἑξ.· G. Maddoli, "Potinija asiwija, Asia e le relazioni micenee con l' Anatolia settentrionale", *SMEA* 4, 1967, 11-22· τοῦ ἴδιου, "Probabilità eredità micenee nell' onomastica dei pyrgoi a Teos e nel culto di Asia a Cos" αὐτ. 7, 1968, 61-68· πβ. Chadwick, "Potinija", *Minos*, 5, 1957, 125 ἑξ.· Georgacas, *Asia 69-70*· St. Hiller, *ZAnt* 25, 1975, 390.

φέρει τό ίδιο τό όνομα τής παμφυλιακής πόλης, όπως αυτό προφερόταν τότε από τούς εντόπιους, δηλαδή *Πρέια* - *Πρέα*: πβ. τό όνομα τής θεάς 'Αθάνα (τό ίδιο μέ τό όνομα τής πόλης) αλλά και 'Αθαναία - 'Αθηναία > 'Αθηνάα - 'Αθηνά⁴³. 'Επομένως τό πυλιακό re-re-*82 μπορεί νά ισοδυναμεί μέ τό *Πρέια*, *Πρέα* ή *Πρεΐα* (= *Πρεΐ-ια*) και κατά συνέπεια τό συλλαβόγραμμα *82 μέ τό *ja*, *a* ή *ja*. Σέ συνδυασμό μέ τίς υπόλοιπες έννέα λέξεις, όπου τό συλλαβόγραμμα *82 άπαντά, επιλέγεται ή φωνητική αξία *ja* και ή άνάγνωση του re-re-*82 ως re-re-*ja*: *Πρέια*.

Τά άκόλουθα στοιχεία ενισχύουν τή συσχέτιση του πυλιακού re-re-*82 μέ τό παμφυλιακό *Πρεΐα* = "Αρτεμις Περγαία.

1) Η θεά re-re-*82 στην πιν. PY Uh6 μνημονεύεται μαζί μέ τόν Ποσειδάνα. 'Ο A. Heubeck⁴⁴, κρίνοντας τήν άποκρυπτογράφηση από τόν Chadwick του συλλαβογράμματος *82 ως swa και τήν ταύτιση του re-re-*82: re-re-swa = *ΠρέσFa > *Πέρσα (= Περσεφόνη τής ιστορικής εποχής), παρατήρησε ότι μιá θεότητα *ΠρέσFa (= Πέρση) δίπλα στον Ποσειδάνα φαίνεται προβληματική. 'Αλλά ενώ ή από κοινού λατρεία Ποσειδώνος-Περσεφόνης είναι άμάρτυρη, αντίθετα ή λατρεία Ποσειδώνος-'Αρτέμιδος μαρτυρείται τήν ιστορική εποχή σε πολλούς τόπους και κατεχοχήν στην Πελοπόννησο⁴⁵.

2) Αποκλειστικά στην Παμφυλία έχει επιβιώσει ή θεά *Διΐα* (4^{ος} αϊ. π.Χ.), που μαρτυρείται επίσης στην πινακίδα τής Πύλου Tn 316 μέ τόν τύπο di-u-ja: *Διΐα* < *Διΐ-ια* πβ. di-wi-ja (PY An 607.5). 'Η συσχέτιση έχει ήδη γίνει από τούς Ventris - Chadwick⁴⁶ και πρόσφατα από τόν Brixhe⁴⁷, ό όποίος σωστά θεωρεί τήν παμφυλιακή λέξη άρχαίο γλωσσικό κατάλοιπο.

3) 'Ο υίός του Δία *Αρίμιος του πυλιακού κειμένου έχει ήδη σχετισθεί από τούς Ventris-Chadwick⁴⁸ μέ τήν παμφυλιακή θεότητα *Δρύμιος*: «*Δρύμιος ό Ζεύς ήτοι δαίμων' ούτω παρά Παμφυλίους*» (Τζέτζης Σχόλια εις Λυκόφρ. 'Αλεξ. 536). Σημειώνω έδω ότι οι δύο τύποι *Αρίμιος*/*Δρύμιος* μπορεί νά ταυτισθοϋν: ή έναλλαγή *i/v* και *μ/ν* δέν είναι άγνωστο φαινόμενο σε λέξεις προελληνικές πβ. *σμίρις*/*σμίρις*, *δίκταμον*/*δίκταμον* κλπ.⁴⁹.

4) Η 'Ιφιμέδεια, που άπαντά στην ίδια πυλιακή πινακίδα Tn 316 ως i-re-me-de-ja : 'Ιφεμεδεία, λατρεύεται τήν ιστορική εποχή κατεχοχήν στη Μ. 'Ασία: πβ.

⁴³ 'Ότι τό ίδιο τό γεωγραφικό όνομα θά μπορούσε νά χρησιμεύσει και ως έθνικό είναι γνωστό: πβ. τό άνθρωπώνυμο 'Αμύκλα από τό γεωγραφικό 'Αμύκλαι κλπ. βλ. Bechtel, *HP* 556-557. Πιθανότατα άνάλογος είναι ό σχηματισμός του όνόματος τής μικρασιατικής άρχικά θεότητας *Κυβέλα*, -η < τοπων. *Κύβελον*, *Κύβελα*: βλ. Brixhe, "Le nom de Cybèle", *Die Sprache* 25:1, 1979, 40-45 και Zgusta, αϋτ. 28:2, 1982, 171-172.

⁴⁴ *Gymnasium* 82, 1975, 93.

⁴⁵ βλ. *RE* XXII 1, 1953, s.v. Poseidon στ. 507-508.

⁴⁶ *Documents* 168: πβ. και Landau, *Myk. Personennamen* 258: Georgacas, *Asia* 73: Arena, *Note linguistique* (1971) 74: Palmer *Interpretation* 263.

⁴⁷ σ. 139.

⁴⁸ *Documents* 289.

⁴⁹ Furnée, *Die wichtigsten konsonantischen Erscheinungen des Vorgriechischen*, Paris 1972, 243 έξ, 364 έξ.

Παυσ. Χ 28,8: τῆ δ' Ἰφιμεδέϊα γέρα δέδοται μεγάλα ὑπὸ τῶν ἐν Μυλάσοις Καρῶν⁵⁰.

5) Στὴν πινακίδα τῆς Πύλου Tn 316 οἱ θεές re-re-*82, i-re-me-de-ja καὶ di-u-ja μνημονεύονται μαζί. Προφανῶς ἀπαρτίζουν μιὰ ομάδα καὶ λατρεύονται στὸ ἴδιο ἱερό⁵¹. Νὰ ἀποδώσουμε στὴν τύχη ὅτι καὶ οἱ τρεῖς αὐτές θεότητες ἐπιβιώνουν τὴν ἱστορική ἐποχή στὴ Μ. Ἀσία, δὺο μάλιστα ἀπ' αὐτές, ἡ Πρεια καὶ ἡ ΔιΦία στὴν Παμφυλία;

Ἐάν οἱ παραπάνω σκέψεις εἶναι σωστές, εἶναι πιθανόν ὅτι στὴ συντηρητικὴ Παμφυλία, τὴν ἀπομονωμένη ἀπὸ τὸν ὑπόλοιπο ἑλληνικὸ κόσμον μὲ τὴν παρακμὴ τοῦ μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ, ἐπιβίωσε καὶ ἄλλο ὄνομα μυκηναϊκῆς θεότητος, ἀμάρτυρο ἀπὸ ἄλλοῦ στά ἱστορικά χρόνια. Πρόκειται γιὰ τὸ ma-na-sa⁵², πού καὶ αὐτὸ ἀπαντᾷ στὴν ἴδια πινακίδα τῆς Πύλου Tn 316. Πιθανότατα τὸ ὄνομα Μάνασσα διαβάζεται ἐπιγραφῆ τοῦ 5ου π.Χ. αἰ., πού βρέθηκε τὸ 1976 στὴν Πέργη τῆς Παμφυλίας καὶ δημοσιεύθηκε τὸ 1980⁵³. Τὴν παραθέτω, ὅπως ἀκριβῶς ἔχει ἐκδοθεῖ:

ΜΑΝΑΨΑΙ ΠΡΕΙΑΙΚΛΕΜΥΤΑΣΛΦΑΡΑΜΥΨΙΑΣΙΡΦΟΤΑΣ
ΑΝΕΘΕΚΕ: ΕΠΙΣΤΑΣΙ

Μάνασσαι Πρειαὶ Κλεμυτὰς Λ Φαραμυ Ψιας ΙρΦότας (veya ΨιασιρΦότας) ἀνέθεκε: ἐπιστάσι

Ἀπὸ τὴν ἐπιγραφὴν θὰ μᾶς ἀπασχολήσουν μονάχα οἱ δύο πρῶτες λέξεις: ΜΑΝΑΣΣΑΙ ΠΡΕΙΑ.

Ἀτυχῶς τὸ πρῶτο γράμμα τῆς ἐπιγραφῆς δέν διασώζεται πλήρως. Τὸ δεξιὸ πάντως τμήμα, πού ἔχει ἀπομείνει, ὀδηγεῖ στὸ συμπέρασμα ὅτι πρόκειται γιὰ τὸ ψηφίο Μ καὶ ὄχι Ι. Ὁ ἐκδότης διαβάζει Μ καὶ ταυτίζει φωνητικὰ τὸ ΜΑΝΑΣΣΑΙ ΠΡΕΙΑ τῆς ἐπιγραφῆς αὐτῆς μὲ τὸ ΨΑΝΑΣΣΑΣ ΠΡΕΙΑΣ, πού μαρτυρεῖται σὲ ἐπιγραφές νομισμάτων (3ος π.Χ. αἰ.). Ἔδωσε ἐπομένως στὸ γράμμα Μ τὴ φωνητικὴ ἀξία τοῦ Ψ. Πρέπει ὅμως νὰ παρατηρηθεῖ ὅτι τὸ δίγαμμα στίς μέχρι σήμερα γνωστὲς παμφυλιακὲς ἐπιγραφές, ἀλλὰ καὶ στὴν ἐπιγραφὴν πού μᾶς ἀπασχολεῖ, δηλώνεται μὲ τὰ σημεῖα Φ καὶ Ι. Ὁ Τοῦρκος ἐρευνητὴς ἐξισώνει τὸ Μ=Φ=Ψ σημειώνοντας ὅτι εἶναι ἡ μοναδικὴ περίπτωση σὲ ἑλληνικὲς ἐπιγραφές, πού πρὸς δὴλωση τοῦ δίγαμμα χρησιμοποιεῖται τὸ γράμμα Μ. Ὁ ἴδιος παρατηρεῖ ὅτι τίς δὺο

⁵⁰ Πβ. καὶ Eitrem, *RE IX*, 2 (1916), 2022-23 s.v. Ἰφιμέδεια.

⁵¹ RUIPÉREZ, ὁ.π., 359· Chadwick, *Myc. World* (1976), 95· Hiller, *Mykenische Heiligtümer: das Zeugnis der Linear B-Texte, Sanctuaries and cults in the Aegean Bronze Age* (1981).

⁵² Ἀξίζει ἐδῶ νὰ σημειωθεῖ ὅτι ὁ Ρώσος ἐρευνητὴς O.P. Tsybenko στὴν μελέτη του "La più antica storia di Lidia e la migrazione dei Tirreni-Etruschi nella tradizione greco-romana", πού ἀνακοίνωσε στὸ Συνέδριο τοῦ Leningrand (Μάιος 1983) "L" antica storia di Eurasia e la civiltà greco-romana", ὑπεστήριξε τὴν ταύτιση τοῦ μυκην. Ma-na-sa μὲ τὸ λουβιτικὸ massana «θεότητα». Ἡ συσχέτιση τοῦ Ρώσου ἐρευνητῆ εἶναι δελεαστικὴ καὶ πάντως ἢ πὸ πειστικὴ ἀπὸ τίς ἐρμηνεῖες, πού μέχρι σήμερα ἔχουν προταθεῖ γιὰ τὸ μυκηναϊκὸ θεωνύμιον.

⁵³ Ismail Kaygusuz, "Perge Artemis'i için bir adak yaziti (= A dedication to Artemis of Perge (Wanassa Preiia) from Perge)", *Belleiten XLIV*: 174, 1980, 249-256. Γνώση τῆς ἐπιγραφῆς ἔλαβα ἀπὸ τὸ περ. *Die Sprache* 28:2 (1982) 213.

άλλες φορές, πού άπαντά τό σημείο Μ στην έπιγραφή αυτή, ίσοδυναμεί μέ μ. Είναι, νομίζω, λογικό νά σκεφθεί κανείς ότι τό σημείο Μ και τίς τρεις φορές έχει τήν ίδια φωνητική άξία: ίσοδυναμεί μέ μ.

Έάν τώρα ή άνάγνωση του Τούρκου έρευνητή είναι όρθή, δύσκολα θά άποφύγει κανείς τόν πειρασμό νά συσχετίσει τό ΜΑΝΑΣΣΑ τής παμφυλιακής έπιγραφής μέ τό ma-na-sa τής πυλιακής πινακίδας Tn 316.

Θά προβληθεί ίσως ή αντίρρηση ότι στην πυλιακή πινακίδα Tn 316 ή ma-na-sa: Μάνασσα και ή re-re-*82: Πρέζα = Πρεΐα είναι άνεξάρτητες ή μιá από τήν άλλη θεότητα. Ένώ, αντίθετα, στην παμφυλιακή έπιγραφή ή μιá προσδιορίζει τήν άλλη. Η αντίρρηση δέν εϋσταθεί. Η συγχώνευση δυό θεοτήτων σε μιá είναι συνηθισμένο φαινόμενο. Ίδου δυό παραδείγματα, πού άντλοϋμε από τά μυκηναϊκά κείμενα. Στά μυκηναϊκά χρόνια α) ό Ένωάλιος (KN V52 e-nu-wa-ti-jo: ΈνωFαλίω) και ό Άρης (KN Fp 14.2 a-re : Άρη) είναι χωριστές θεότητες. Στά κλασσικά χρόνια όμως έχουν πιά συγχωνευθεί και τό Ένωάλιος προσδιορίζει τό Άρης.

β) ή Άσία (PY Fr 1206) ro-ti-ni-ja a-si-wi-ja: Ποτνία ΆσFία) και ή Άθηνά (KN V52 a-ta-na-ro-ti-ni-ja: Άθάνα Ποτνία) είναι χωριστές θεότητες. Άλλ' ό Παυσανίας (III 24, 6-7) μνημονεύει ναό « Άθηνάς έπίκλησιν Άσίας» στη Λακωνία.

Τά παραπάνω παραδείγματα διδάσκουν ότι, όπως ό Ένωάλιος άπορροφήθηκε από τόν Άρην και ή πότνια Άσία από τήν πότνιαν Άθάναν, κατά παρόμοιο τρόπο και ή Μάνασσα θά μπορούσε νά άπορροφηθεί από τήν Πρεΐαν. Αυτόνοήτο είναι ότι ή Πρεΐα θά μπορούσε νά προσδιορίζεται όχι μονάχα μέ τό Μάνασσα αλλά και μέ άλλα λατρευτικά όνόματα, όπως τό Fάνασσα. Πβ. στην κλασσική έποχή Άθηνά Άσία αλλά και Άθηνά άνασσα, πότνι Άθηναίη κλπ.

Είναι πολύ πιθανόν ότι τό όνομα Μάνασσα, πού λειτουργούσε πιά ως λατρευτικό επίθετο, μέ τό πέραςμα του χρόνου άφομοιώθηκε από τήν έκφραση Fάνασσα Πρεΐα. Σ' αυτό ίσως συνέβαλε ή ήχητική όμοιότητα των δυό λέξεων. Πάντως τόν 3ο και 2ο π.Χ. αϊ. μαρτυρείται άποκλειστικά ή έκφραση Fάνασσα Πρεΐα αλλά και άπλως Fάνασσα, έάν στή γνωστή έπιγραφή του Σιλλίου μέ τή λέξη αυτή⁵⁴ νοείται ή θεά Πρεΐα. Στην έπικράτηση του Fάνασσα ίσως συνετέλεσε τό γεγονός ότι τό Ίνδαλμα τής λέξης εξακολουθούσε νά είναι σαφές στο γλωσσικό αίσθημα των λαλούντων, όπως δείχνουν τά παμφυλιακά άνθρωπωνύμια Fανάξανδρος, Fαναζίων κλπ.⁵⁵

Έάν ή άνάγνωση του πυλιακού re-re-*82 ως re-re-ja: Πρέζα είναι σωστή, κερδίζουμε τή φωνητική άξία του συμβόλου *82⁵⁶, ή όποία θά πρέπει νά είναι ja. Μέ βάση αυτή τή φωνητική άξία οι λέξεις, στίς όποίες άπαντά τό συλλαβόγραμμα *82, διαβάζονται ως εξής:

1) re-re-*82: re-re-ja (PY Tn 316· Un6): Πρέζα

⁵⁴ Βλ. Brixhe 184.

⁵⁵ Brixhe 304 s.vv.

⁵⁶ Για τίς διάφορες άναγνώσεις, πού έχουν προταθεί για τό συλλαβόγραμμα *82, βλ. κυρίως Lejeune, *Mémoires* I 206-210, 217· Merlingen, *Linear B Indices I?* Wien 1959, σ. 4· Palmer, *Interpretation* 20-21· De Venuto, *Atti Roma* II (1968) 580 κ.έξ. Doria, *Acta* II 46-51. Βλ. βιβλιογραφία στοϋ Heubeck, *Gymnasium*, 82, 1975, 93.

- 2) *pe-re*-*82-jo: *pe-re-ja-jo* (PY Tn 316): *Πρέζαιον*⁵⁷
 3) *pe-re*-*82-ta: *pe-re-ja-ta* (KN As 602): *Πρεζάτας*⁵⁸
 4) *pi*-*82: *pi-ja* (PY Ac 1276 κ.ά.): *Φιά*⁵⁹ πβ. και *pi*-*82-de: *pi-ja-de* (PY Vn 20): *Φιάνδε*
 5) *a-na*-*82: *a-na-ja* (MY Fo 101): *Ανναία*⁶⁰
 6) *82-de: *ja-de* (PY Jn 431): *Ίάδης*⁶¹
 7) *ri*-*82-ta-o: *ri-ja-ta-o* (TH Z 853): *Ίιάταο* (γεν.)⁶²
 8) *wo*-*82-ni-jo: *wo-ja-ni-jo* (KN Dc 1154): *Φοιάννιος*⁶³
 9) *ki-ri*-*82-jo: *ki-ri-ja-jo* (PY Jn 320): *Κιλλιαῖος*⁶⁴
 10) *ka-ra*-*82 [ ]: *Ka-ra-ja* [ta] (PY Jn 431): *Καραιά[τας]*⁶⁵.

⁵⁷ «Ίερό τῆς Πρέζας» πβ. *di-u-ja-jo* «ιερό τῆς *di-u-ja/di-wi-ja*». Γιά τόν σχηματισμό πβ. ὄμηρ. *βίαιος* < *βή*. βλ. Risch, *QUCC* 23, 1976, 23.

⁵⁸ Παράγωγο ἀπό τό θεωνύμιο ἢ τό τοπωνύμιο *Πρέζα*. Γιά τήν κατάληξη βλ. Ruijgh, *Études*, 195-197, 292 σημ. 17.

⁵⁹ Ὄνομα πόλης στήν περιοχή τῆς Μεσσηνίας, κατά τόν Στέφανον Βυζάντιον σ.ν. *Φία πόλις τῶν περιμαχῆτων Μεσσηνίος καί Λάκωσιν*. Πβ. και *Φεά*, *Φειά* στόν Ὀμηρο (H 135, ο 297). Ἡ ἀνάγνωση ἤδη τοῦ Palmer, *Interpretation* 20-21, 65.

⁶⁰ βλ. George Daux, «Notes de lecture», *BCH* 102, 1978, 621: «*Ἀνναῖος* et *Ἀνναία* se rencontrent un peu partout dans le monde grec, de l'Épire à l'Orient».

⁶¹ Ὄνομα προελληνικό σέ *-δης*. Πβ. ἀνθρωπωνύμιο *Ίάδης*. βλ. Pape-Benseler σ.ν. και *RE* IX, 1, 1914, σ.ν. Γιά τή γραφή *ja-de* ἀντί *i-ja-de* πβ. *ja-ru₂-wi-ja* (KN Lc 541) παράλληλα μέ τό *i-ja-ru₂-we* (KN Lc 646). Γιά τήν ἰσοδυναμία τοῦ *ja* και *i-ja* βλ. Ruijgh, *Études* 185.

⁶² Παράγωγο τοῦ γεωγραφικοῦ ὀνόματος *Ίριον* πβ. *ri-jo*: *Ίριον*, ὄνομα πόλης τοῦ πυλιακοῦ βασιλείου. Γιά τόν σχηματισμό πβ. *e-ko-me-na-ta*: *Ἐρχομενάτας* < *e-ko-me-no*: *Ἐρχομενός* κλπ. βλ. Risch, *QUCC* 23, 1976, 24.

⁶³ Ἀνθρωπωνύμιο, πού πιθανότατα προέκυψε ἀπό ἀντίστοιχο ἐθνικό. πβ. τό ὄνομα τῆς κρητικῆς πόλης *Βιάννος* και τό ἐθνικό *Βιάννιος* (< *Φοιάννος - *Φοιάννιος*). Ἀξίζει νά παρατεθεῖ ἡ παρατήρηση τοῦ Olivier (Cambridge Colloquium (1966) σ.66) γιά τό μυκηναϊκό ἀνθρωπωνύμιο: «*wo*-*82-ni-jo: ...cet anthroponyme en -ijo pourrait être un ethnique: dans ce cas, on serait amené à poser un toponyme de la forme *wo*-...no, qui ne se rencontre pas (tout au plus, le couple pylien *wi-ja-no/wi-ja-ni-jo*, encore qu' imparfaitement établi, appuierait - il indirectement un couple **wo-ja-no/wo-ja₂?-ni-jo*?)».

⁶⁴ Ἀνθρωπωνύμιο, πού πιθανότατα προέκυψε ἀπό ἀντίστοιχο ἐθνικό. Τό *Κιλλιαῖος* προϋποθέτει γεωγραφικό ὄνομα *Κιλλία*. Πβ. τή γλώσσα τοῦ Ἡσυχίου *κιλλόν· φαῖόν* και τή μαρτυρία τοῦ ἐπιθέτου *κιλλιος*, *-ία* (=σταχτής, γκρί) στόν Πολυδεύκη 7.56: «Ὅτι θά μπορούσε νά υπάρξει τοπωνύμιο *Κιλλία* (ἐνν. γῆ) εἶναι αὐτονόητο. Πβ. τό κυπριακό τοπων. *Κιλλιακή* βλ. K. Hadjiioannou, *Kafizin and the Cypriote Dialect, Report of the Department of Antiquities*, Cyprus, 1982, σ. 255.

⁶⁵ *Καραῖος-Καραῖός* (ἐπίθετο τοῦ Δία) ἀπό ὅπου θά μπορούσε νά σχηματισθεῖ τό ἀνθρωπωνύμιο *Καραιάτας* πβ. *Κεραιάτης* (ἐπίθετο τοῦ Ἀπόλλωνα στήν Κύπρο *AJA* 65, 1961, 116) < *Κεραῖος*, *-αία* και ἀκόμη *Ἀγναῖος-Ἀγναιάτης*. Γιά τό ἐπίθετο *Καραῖος/Κεραῖος* και τά ὀνόματα, πού παράγονται ἀπ' αὐτό βλ. R. Roesch, *Cahiers d' Histoire* 22, 1977, 79-80 [δέν εἶδα ἀπό *SEG* 27, 1977, ἀρ. 1275].

“Όλες οι παραπάνω λέξεις μαρτυρούνται άμεσα ή έμμεσα στην αλφαβητική Έλληνική: 1) άμεσα: Πρέja πβ. παμφυλ. Πρεια, Φιά, Άνναία, Ίάδης 2) έμμεσα: *Πρέjαιον (< Πρέja), *Πρεjάτας (< Πρέja), *Ψιάτας (< Ψιον), Φοιάιος (< *Φοιάνος πβ. Βίανος), *Κιλλιαϊός (< *Κιλλία-κιλλία), *Καραιά[τας] (< Καραϊός, Καραϊός).

Ή χρησιμοποίηση δυό διαφορετικῶν σημείων (57 και 82) για την απόδοση της συλλαβής ja πιθανότατα σχετίζεται με κάποια διαφορά στην προφορά, άδιόρατη σ' έμας. Πβ. σήμερα *ιατρός/ιατρός/γιατρός*, *άγια/άγια/αία/άα*, *υγειές/υγειές/ειές/ές*, *Χατζηγιάνης/Χατζηjάννης/Χατζηjάννης* (στό Φιλώτι της Νάξου και άλλου) κλπ.

Τό νά θέλουμε νά άνασυνθέσουμε σήμερα την άκριβή προφορά της μυκηναϊκής συλλαβής ja, θά ήταν άνώφελο.

Ίωάννης Κ. Προμπονάς
Πανεπιστήμιο Άθηνῶν